

Boplatslämningar intill röset

Arkeologisk utredning

L2025:1628 och L2025:1629

Sävsjö kommun
Hjärtlanda socken
Eksjöhovgård 7:1 och Hjärtnäs 2:3

Johanna Lega

Rapport 2025:9

Göta Arkeologi rapport 2025:9

Kontakt

Göta Arkeologi AB

Lyckebovägen 15

518 40 Sjömarken

kontakt@gotaarkeologi.se

Organisationsnummer: 559330-1426

Upphovsrätt: om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

Kartor: © Esri, baskartor: open street map. © Lantmäteriet, höjdmodell grid 1+.

Layout: Johanna Lega

Omslagsbild: I förgrunden det närliggande röset (L1972:9557), i bakgrunden den norra delen av utredningsområdet där boplatsslämningar (L2025:1628) påträffades.

Boplatslämningar intill röset

Arkeologisk utredning

L2025:1628 och L2025:1629

Sävsjö kommun

Hjärtlanda socken

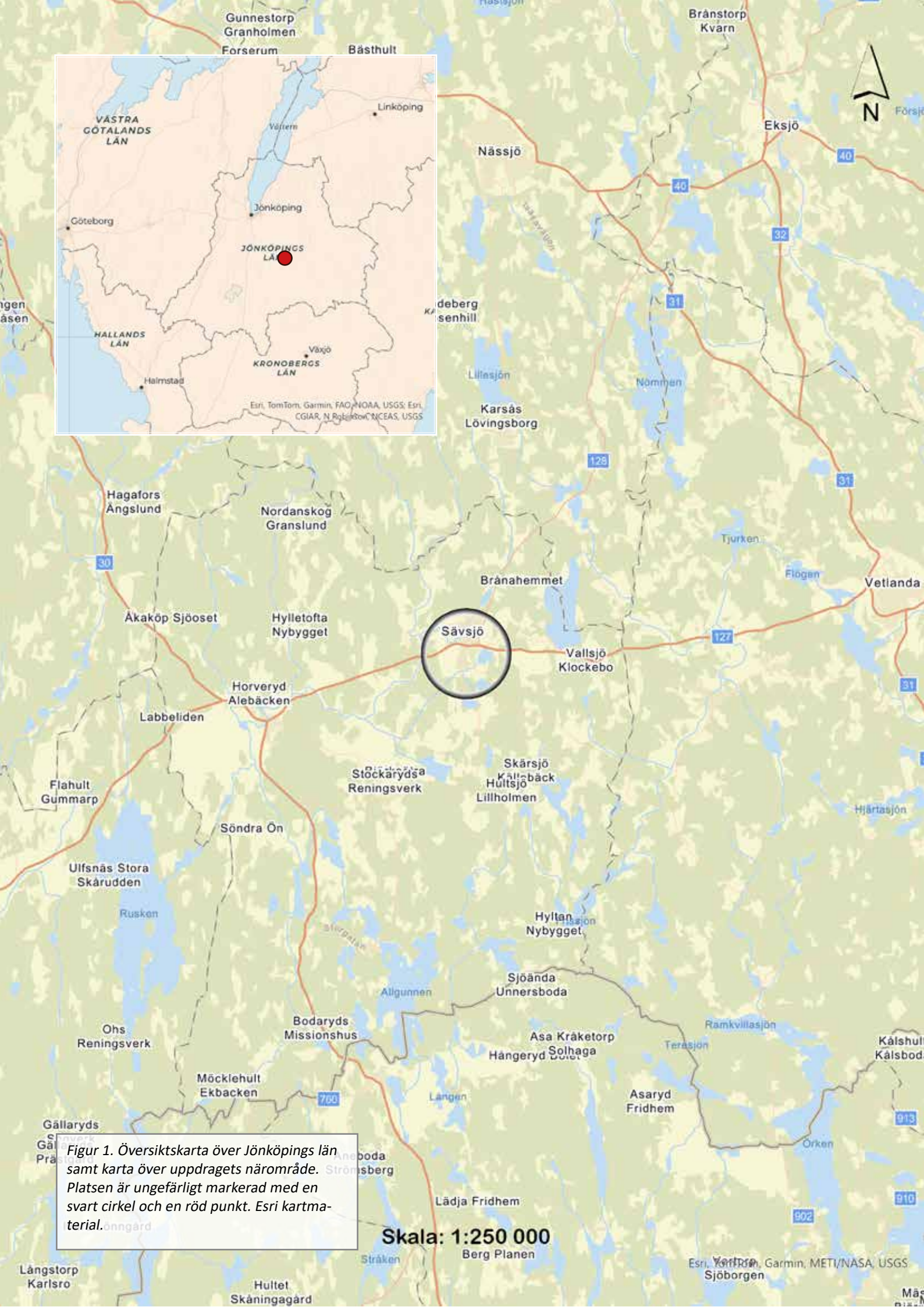
Eksjöhovgård 7:1 och Hjärtnäs 2:3

Johanna Lega

Göta Arkeologi Rapport 2025:9

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Utvärdering av undersökningsplan.....	6
Bakgrund och kulturmiljö	6
Metod och genomförande.....	8
Kart- och arkivstudier	8
Resultat	10
Måluppfyllelse	10
Referenslista.....	13
Administrativa uppgifter	13
Bilaga 1, schaktlista	14
Bilaga 2, anläggningslista.....	17

Figur 1. Översiktskarta över Jönköpings län samt karta över uppdragets närområde. Platsen är ungefärligt markerad med en svart cirkel och en röd punkt. Esri kartmaterial.

Skala: 1:250 000

Figur 2. De delar av området som låg närmast gravröset var kalhuggna medan övriga områden var planterade med granskog.
Foto mot väster, Johanna Lega.

Sammanfattning

Den arkeologiska utredningen resulterade i att en "boplatslämning, övrig" påträffades (L2025:1628). Lämningen utgjordes av tre härdar, två stolphål och en sotfläck och var belägen i den nordvästra delen av utredningsområdet, ca 50 meter från ett sedan tidigare känt gravröse (L1972:9557) (figur 3). Lämningen har registrerats i Kulturmiljöregistret (KMR) som fornlämning och är inte synlig ovan mark.

I den östra delen av området påträffades en kolbotten efter en resmila (L2025:1629). Den var 10 meter i diameter och omgavs av stybbgropar. Lämningen har registrerats i KMR som övrig kulturhistorisk lämning och var synlig ovan mark samt på lantmäteriets höjdmödel.

Utvärdering av undersökningsplan

Utredningen kunde genomföras enligt undersökningsplanen. I den mer högstammiga granskogen inom Hjärtans marker kunde grävmaskinen ta sig fram mellan träden. Inom den yngre och tätare skogen på Eksjöhovgårds marker hade flera passager gallrats för att skapa framkomlighet. De påträffade boplatslämningarna kunde avgränsas preliminärt inom utredningsområdet men kan fortsätta i samtliga riktningar utanför detsamma.

Bakgrund och kulturmiljö

Utredningsområdet ligger i Hjärtlanda socken inom fastigheterna Hjärtnä 2:3 och Eksjöhovgård 7:1. Göta Arkeologi fick i uppdrag av Länsstyrelsen i Jönköpings län (dnr 6453-2024) att genomföra en utredning steg 1 och 2 i form av en fältinventering, kart- och arkivstudier samt

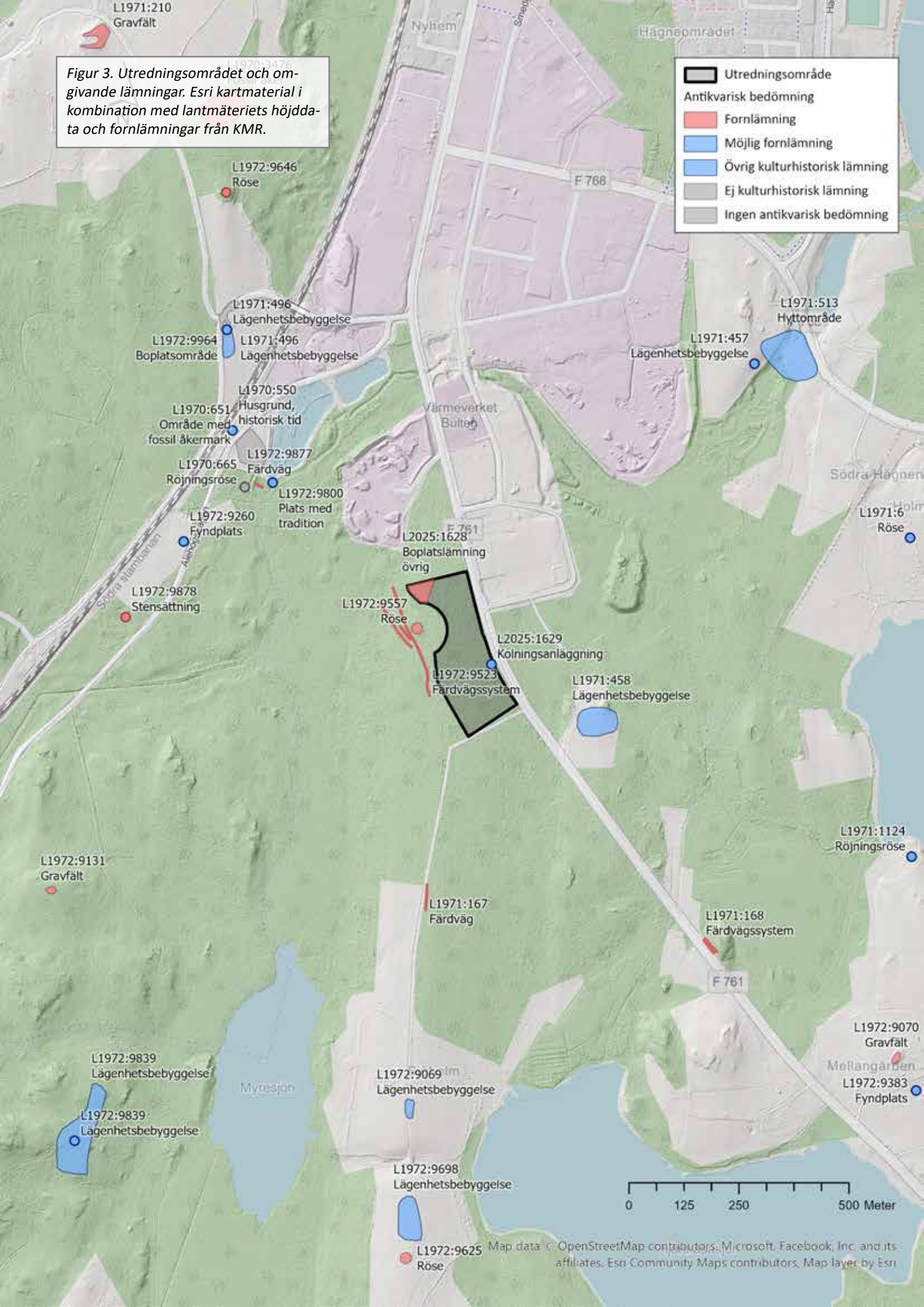
sökschaktning med grävmaskin. Anledningen var att Sävsjö kommun arbetar med ett planuppdrag som ska pröva markens lämplighet för industri.

Utredningsområdet var fyra hektar stort och låg strax söder om tätorten Sävsjö på småländska höglandet. Det avgränsades mot öster av Hjärtlandavägen, mot norr av en fastighetsgräns, mot söder av vägen mot Sjöholm och mot väster av fornlämningar i form av ett gravröse (L1972:9557) och tre hålvägar (L1972:9523).

Jordarten utgjordes av sandig till siltig och stundtals mycket stenig morän. Terrängen var övervägande flack med en svag rygg i nordnordostlig-sydsydvästlig riktning från gravröset och mot den västra delen av utredningsområdet. Höjden låg mellan 224 och 228 meter över havet. Vegetationen inom den norra fastigheten utgjordes av kalhygge eller tät granplantering. Inom den södra fastigheten var granplanteringen högstammig.

Inga fornlämningar eller ÖKL var kända inom utredningsområdet. I väster fanns de tidigare nämnda hålvägarna (L1972:9523) och ett gravröse (L1972:9557). Fornlämningsbilden inom två kilometers radie runt utredningsområdet (figur 3) utgjordes huvudsakligen av gravar i form av rösen (L1972:9646, L1972:9918, L1972:9625) och stensättningar (L1972:9878, L1972:9714; 1972:9715, L1971:5) samt hålvägar (L1972:9877, L1971:168). Det fanns även några gravfält (L1972:9131, L1972:1970, L1972:9852, L1972:9177, L1971:210), ett antal torplämningar (L1971:458, L1971:496) samt fossil åkermark (bl a L1970:651 som tagits bort vid undersökning). Ca 700 meter nordväst om utredningsområdet undersöktes 1995 en boplat med ett treskeppigt långhus från romersk järnålder.

Figur 3. Utredningsområdet och omgivande lämningar. Esri kartmaterial i kombination med lantmäteriets höjddata och fornlämningar från KMR.

Syfte

Syftet med utredningen var att ta reda på om idag okända fornlämningar skulle komma att beröras av detaljplanen. Eventuella fornlämningar skulle preliminärt avgränsas inom utredningsområdet. Den arkeologiska utredningen skulle även identifiera, motivera samt antikvariskt bedöma fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar. Resultaten ska kunna användas för fortsatt tillståndsprövning av länsstyrelsen samt utgöra underlag för fortsatta arkeologiska åtgärder. Resultaten ska också kunna användas av Sävsjö kommun som underlag i planeringen.

Metod och genomförande

Utredningen inleddes med studier av historiska kartor och lantmäteriets lidarkarta. Fälthet arbetet genomfördes därefter i form av sökschaktning med grävmaskin för att leta efter fornlämningar under markytan samt som okulär inventering för att bedöma förekomst av synliga fornlämningar. Sökschakten förlades med spridning över utredningsområdet. När boplatsslämningar påträffades förtätades schakten för att avgränsa lämningen inom området. Inmätningar skedde med RTK-kopplad GPS och för digital dokumentation av schakt och anläggningar i fält användes en tablet och programvaran Arkeo.

Kart- och arkivstudier

Utredningsområdet ligger idag på fastigheterna Eksjö-

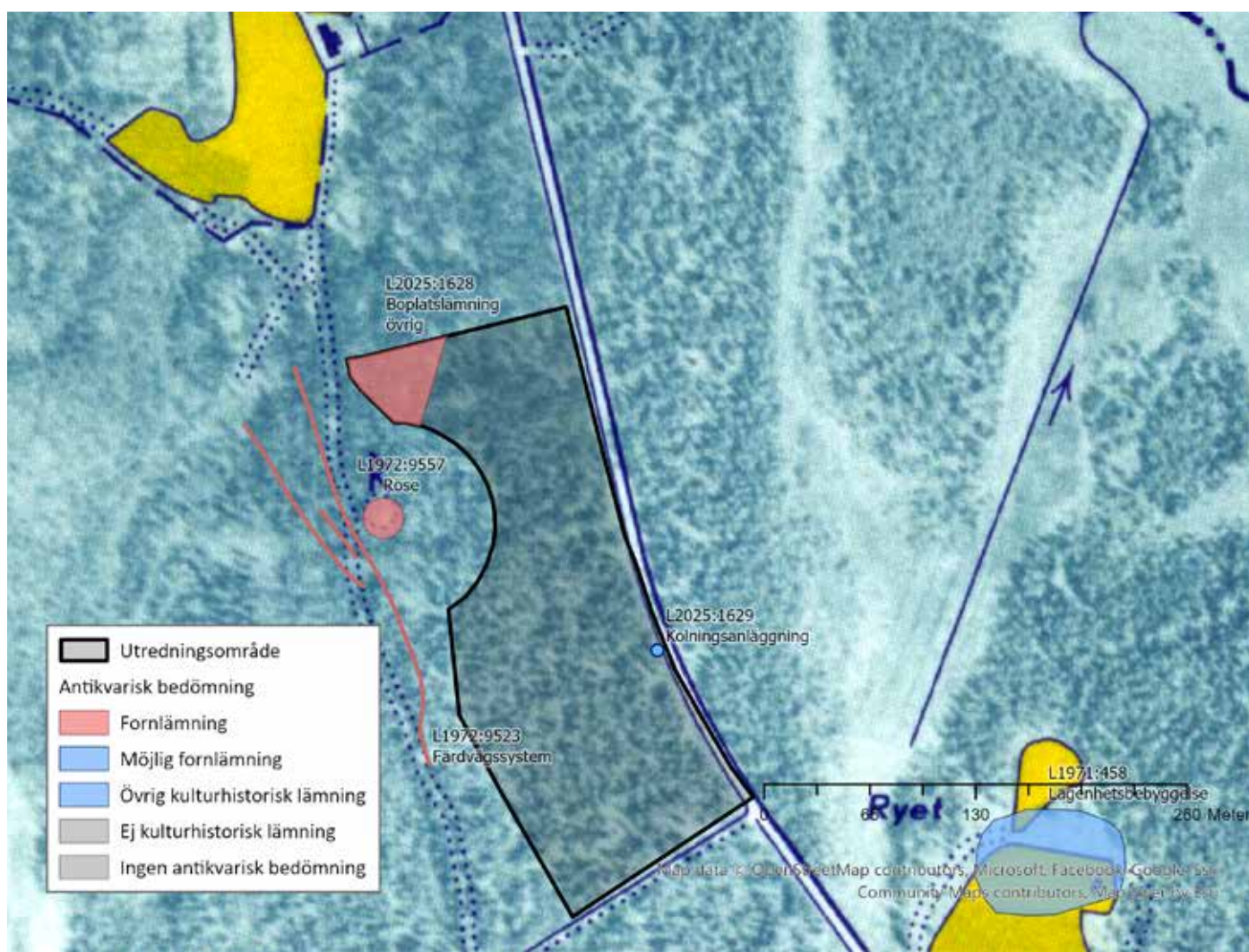
hovgård 7:1 (norra delen) och Hjärtnäs 2:3 (södra delen), Hjärtlanda socken. Området tangerar väg 761 i öster. Vägen utgör även sockengräns mellan Hjärtlanda och Sävsjö socken, den senare gick under namnet Vallsjö socken fram till mitten av 1900-talet. Gränsen verkar dock ha förskjutits västerut. Det historiska kartmaterialet drar gränsen mellan socknarna längs med det vattendrag som förbinder Holmsjön med Hjärtnäsasjön och Eksjöhovgårdssjön. Det betyder att hela utredningsområdet låg på Hjärtnäs ägor i Hjärtlanda socken under historisk tid. Eksjöhovgårdssjön ägor (Stureättens gamla jaktstolt med medeltida anor) vidtog i norr.

Trots att Hjärtnäs har belägg från 1200-talet finns oväntat få kartor över dess gårdar (Agertz 2008:113). Sökningar i lantmäteriets arkiv resulterade endast i en storskifteskarta från 1807 samt den ekonomiska kartan upprättad 1955.

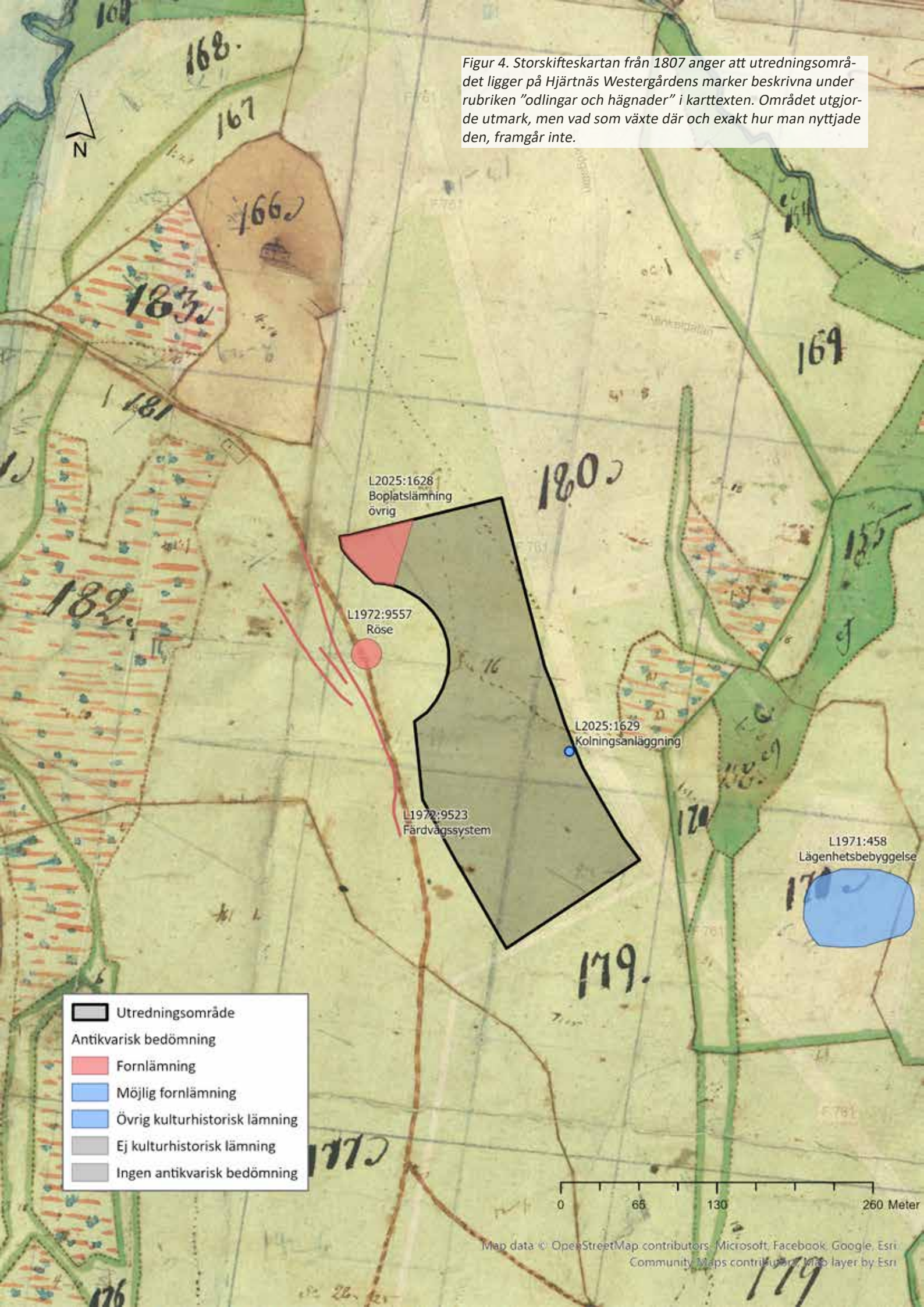
Beskrivningen till den äldsta kartan anger nr 179 och 180 som "marken i söder" under rubriken "odlingar och hägnader" tillhörande Hjärtnäs Westergården (figur 5). Kartan markerar inte den kända rösegraven, trots att den tycks ha legat alldeles intill befintlig väg, eller något annat som skulle kunna vara av arkeologisk intresse. Stigarna som löper genom området på kartan, kunde inte återfinnas i samband med fälthet arbetet.

På den 150 år yngre ekonomiska kartan framgår att området ligger i skogsmark. "Nya soldattorpet" (se nr 166, figur 5) ligger kvar i norr. I sydost har ny mark brutits invid "Ryet" och väg 731 har tillkommit (figur 4).

Figur 4. Den ekonomiska kartan upprättad 1955. Utredningsområdet ligger i skogsmark.

Figur 4. Storskifteskartan från 1807 anger att utredningsområdet ligger på Hjärtnäs Westergårdens marker beskrivna under rubriken "odlingar och hägnader" i karttexten. Området utgjorde utmark, men vad som växte där och exakt hur man nyttjade den, framgår inte.

Resultat

I samband med utredningen upptogs 117 schakt med en sammanlagd yta av ca 750 kvadratmeter (figur 7 och bilaga 1). Jordarten utgjordes av sandig till siltig och stundtals mycket blockig morän.

I den nordvästra delen av utredningsområdet påträffades boplatslämningar i form av tre hårdar, två stolphål och en sotfläck. Hårdarna var mellan 1,2 och 1,3 meter i diameter och fyllningen bestod av kol, sot och skörbränd sten (figur 6). Intill en av hårdarna fanns två stolphål, 0,45 respektive 0,4 meter i diameter med gråbrun fyllning och kolstänk. Sotfläcken var 0,6 meter i diameter med en fyllning av sot och kol. Förmodligen är det botten av en hård eller ett bränt stolphål. Boplatslämningarna ligger på en svag rygg av sandig morän som sträcker sig i NNO-SSV rikning och är densamma som gravröset L1972:9557 är beläget på. Lämningarna har klassats som fornlämning och registrerats i KMR som "boplatslämning, övrig" med lämningsnummer L2025:1628 (figur 8).

I den östra delen av utredningsområdet påträffades en rund kolbotten från en resmila (figur 7). Den var 10 meter i diameter, 0,2 meter hög och omgavs av två stybbgropar, 9-12 meter långa, 0,4 meter djupa och 0,5-1 meter breda. Den östra delen av lämningen var skadad av ett vägdike. Kolbotten har registrerats i KMR som ÖKL L2025:1629.

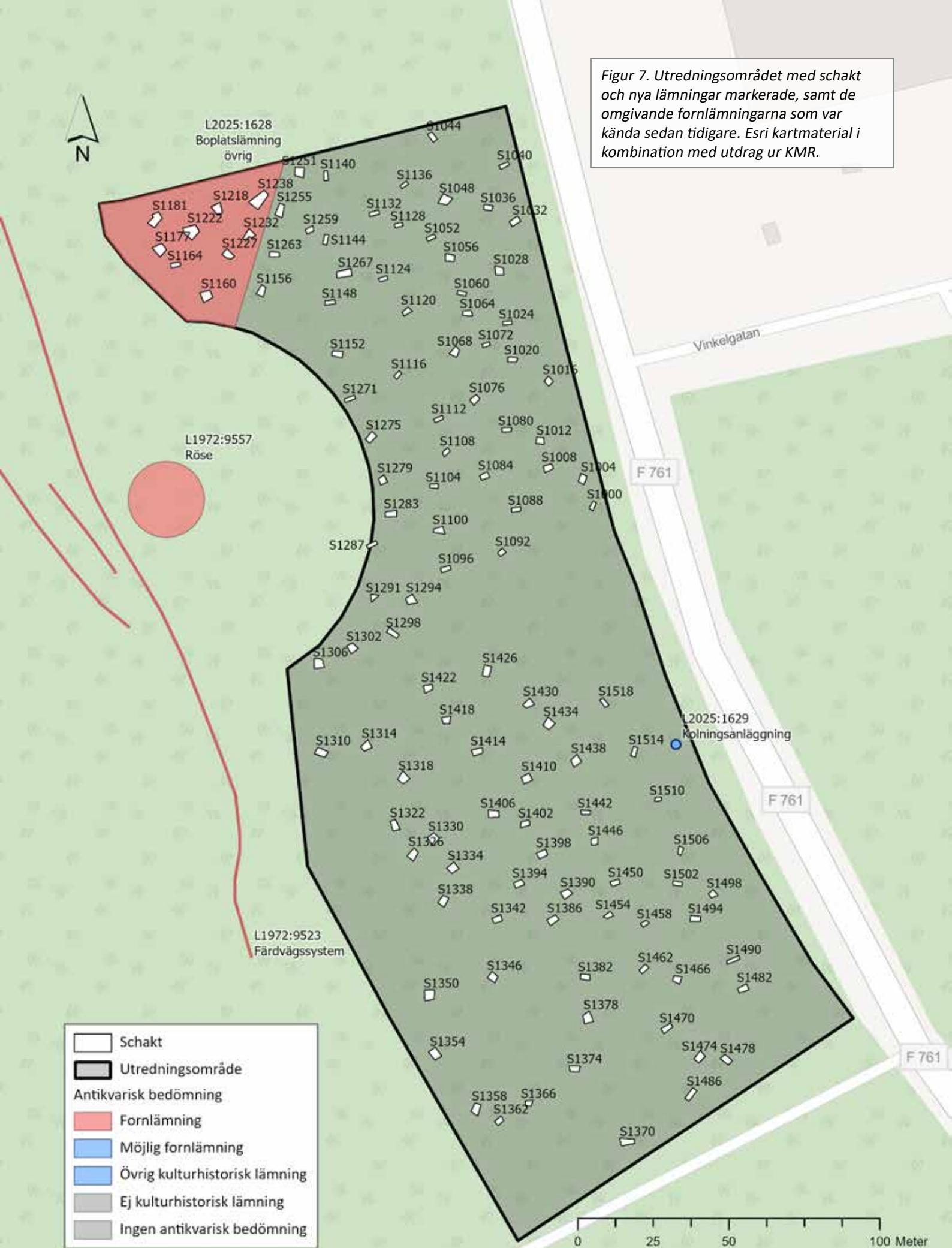
Måluppfyllelse

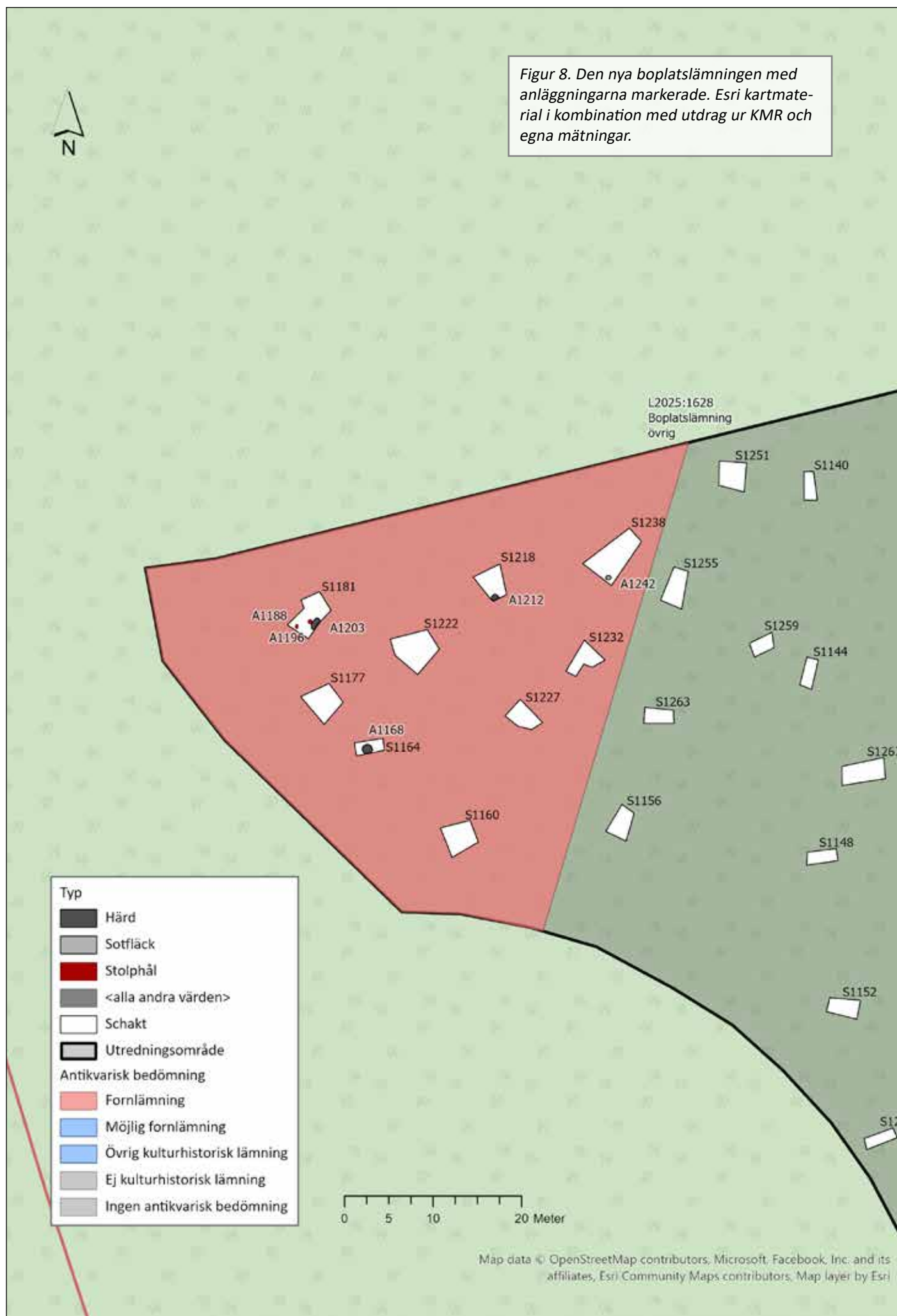
Samtliga fornlämningar inom området är kända och preliminärt avgränsade. Utredningen kunde genomföras enligt undersökningsplanen utan avvikelse.

Figur 6. En av hårdarna inom boplatslämningen (A1168). Foto Johanna Lega

Figur 7. Utredningsområdet med schakt och nya lämningar markerade, samt de omgivande fornlämningarna som var kända sedan tidigare. Esri kartmaterial i kombination med utdrag ur KMR.

Referenslista

Agertz, J 2008. Om ortnamn i Jönköpings län. Jönköpings läns museum 2008. ISBN 9789185692743

Historiska kartor, Lantmäteriet. <https://historiskakartor.lantmateriet.se/> (Hämtad 2025-05-21)

Ekonomiska kartan	1955	Sävsjö, 6E2g55	RAK
Storskifte Hjärtnäs 1-4	1807	E49-6:1	LMS

Jordartskartan, Sveriges Geologiska Undersökning (SGU). <https://apps.sgu.se/kartvisare/kartvisa-re-jordarter-25-100.html> (Hämtad 2025-03-18)

Kulturmiljöregistret (KMR). <https://app.raa.se/open/fornsok/> (Hämtad 2025-03-18)

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer: 431-6453-2024

Göta Arkeologi projektnummer: 2432

KMR uppdragsnummer: 202401561

Län: Jönköping

Kommun: Sävsjö

Socken: Hjärtlanda

Fastighet: Eksjöhovgård 7:1 och Hjärtnäs 2:3

Lämningsnummer: L2025:1628 (boplatslämning, övrig) och L2025:1629 (kolbotten)

Fältarbete datum: 14/3 och 17/3, 2025

Fältarbete personal: Mats Hellgren, Johanna Lega och Elinor Malmberg

Bilaga 1, schaktlista

ID	Längd x Bredd (m)	Markslag	Schaktdjup (m)	Alvmaterial	Kommentar
S1000	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1004	4x2	Skog	0,14	Silt	Rikligt med sten
S1008	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1012	3x2	Skog	0,16	Silt	
S1016	2,5x2	Skog	0,14	Silt	
S1020	4x1,3	Skog	0,14	Sand	
S1024	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1028	3x2	Skog	0,16	Silt	
S1032	3,5x2	Skog	0,14	Silt	
S1036	3x2	Skog	0,14	Silt	
S1040	3x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1044	3x2	Skog	0,14	Silt	
S1048	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1052	4x1,3	Skog	0,16	Silt	
S1056	3x2	Skog	0,16	Silt	Ansamling av ett lager sten, 0,1-0,2 m stora
S1060	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1064	3x2	Skog	0,14	Silt	
S1068	3x2	Skog	0,14	Silt	Flera naturliga stenar
S1072	3x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1076	3x2	Skog	0,14	Silt	
S1080	4x1,3	Skog	0,16	Silt	
S1084	3x1,3	Skog	0,14	Silt	Flera naturliga stenar
S1088	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1092	3x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1096	4x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1100	3x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1104	3x1,3	Skog	0,16	Silt	
S1108	4x1,3	Skog	0,16	Silt	Enstaka stenar
S1112	4x1,3	Skog	0,16	Silt	
S1116	3x1,3	Skog	0,16	Silt	
S1120	3x2	Skog	0,16	Silt	Enstaka stenar
S1124	4x1,3	Skog	0,16	Silt	Enstaka stenar
S1128	3x1,3	Skog	0,16	Silt	
S1132	4x1,3	Skog	0,16	Silt	Enstaka stenar
S1136	3x1,3	Skog	0,14	Silt	
S1140	3x1,3	Öppen mark	0,14	Silt	
S1144	3x1,3	Öppen mark	0,14	Silt	
S1148	4x1,3	Öppen mark	0,14	Silt	Enstaka stenar
S1152	3x2	Öppen mark	0,14	Silt	
S1156	3x2	Öppen mark	0,14	Silt	
S1160	3x2,5	Öppen mark	0,14	Silt	
S1164	4x1,3	Öppen mark	0,14	Silt	
S1177	4x2,5	Öppen mark	0,16	Silt	
S1181	4,5x2,5	Öppen mark	0,16	Silt	

S1218	3,5x2,5	Öppen mark	0,2	Silt
S1222	4x2,4	Öppen mark	0,18	Silt
S1227	4x2,5	Öppen mark	0,18	Silt
S1232	4,5x3,5	Öppen mark	0,18	Silt
S1238	7x1,3-3	Öppen mark	0,18	Silt
S1251	3x2,5	Öppen mark	0,18	Silt
S1255	4x2	Öppen mark	0,18	Silt
S1259	4x2	Öppen mark	0,18	Silt
S1263	3,5x2	Öppen mark	0,18	Silt
S1267	5x2	Öppen mark	0,18	Silt
S1271	4x1,3	Öppen mark	0,18	Silt
S1275	4x2	Öppen mark	0,16	Silt
S1279	3,5x2,5	Öppen mark	0,16	Silt
S1283	3,5x2	Öppen mark	0,18	Silt
S1287	4x1,3	Öppen mark	0,16	Silt
S1291	3,5x2	Öppen mark	0,16	Silt
S1295	3,5x2	Öppen mark	0,16	Silt
S1298	4x1,3-1,8	Öppen mark	0,15	Silt, Morän
S1302	2,5x3	Öppen mark	0,15	Silt, Morän
S1306	3x3	Öppen mark	0,15	Silt, Morän
S1310	2x4	Skog	0,15	Silt, Sand, Morän
S1314	2,5x3	Skog	0,25	Silt, Sand, Morän
S1318	3x3	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1322	2,5x3	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1326	2,5x3	Skog	0,25	Silt, Sand, Morän
S1330	2x3	Skog	0,15	Silt, Sand, Morän
S1334	3x3	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1338	2,5x2,5	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1342	1,5x2,5	Skog	0,2	Sand, Morän
S1346	3x3	Skog	0,15	Sand, Morän
S1350	4x3	Skog	0,25	Silt, Sand, Morän
S1354	2,5x3	Skog	0,15	Sand, Morän
S1358	3,5x2	Skog	0,15	Silt, Morän
S1362	2x1,3	Skog	0,1	Morän
S1366	1,8x1,8	Skog	0,15	Silt, Morän
S1370	4,5x1,3	Skog	0,15	Silt, Morän
S1374	3x1,5	Skog	0,15	Silt, Morän
S1378	3,5x3	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän

S1382	3x1,5	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1386	3x2	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1390	3x1,3	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1394	2,5x1,5	Skog	0,15	Sand, Morän
S1398	4x2	Skog	0,2	Silt, Morän
S1402	3x2	Skog	0,2	Silt, Morän
S1406	3x3	Skog	0,15	Silt, Morän
S1410	3x2,5	Skog	0,15	Silt, Morän
S1414	3x2		0,15	Silt, Morän
S1418	2x2	Skog	0,2	Silt, Morän
S1422	3x2	Skog	0,15	Silt, Morän
S1426	3x2	Skog	0,15	Sand, Morän
S1430	3,5x2	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1434	3x2	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1438	3x2,5	Skog	0,15	Silt, Morän
S1442	3x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän
S1446	3x2	Skog	0,15	Silt, Sand, Morän
S1450	2,5x1,3	Skog	0,15	Silt, Morän
S1454	3x2	Skog	0,15	Silt, Morän
S1458	2x2	Skog	0,2	Silt, Morän
S1462	3x2	Skog	0,1	Silt, Sand, Morän
S1466	2,5x1,5	Skog	0,15	Silt, Morän
S1470	2,5x1,3	Skog	0,2	Silt, Sand, Morän
S1474	3x3	Skog	0,1	Silt, Morän
S1478	2x1,3	Skog	0,1	Silt, Morän
S1482	2,5x2	Skog	0,15	Silt, Morän
S1486	3x2	Skog	0,2	Silt, Morän
S1490	3,5x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän
S1494	3x2	Skog	0,2	Silt, Morän
S1498	2,5x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän
S1502	2x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän
S1506	2x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän
S1510	2x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän
S1514	3x1,3	Skog	0,2	Morän
S1518	2,5x1,3	Skog	0,2	Silt, Morän

Bilaga 2, anläggningslista

Lämnings-nummer	ID	Typ	Beskrivning	Längd (m)	Bredd (m)	Form	Kommentar
L2025:1628	A1168	Härd	Sotig silt med kolstänk och omkring 10 st. ca 0,15 m stora skörbrända stenar	1,18	1		Anläggningen fortsätter in i schaktvägg mot söder
L2025:1628	A1188	Stolphål	Gråbrun silt med sot och enstaka kolstänk	0,44	0,34	Oval	
L2025:1628	A1196	Stolphål	Gråbrun något sotig silt med enstaka kolstänk	0,44	0,4	Oval	
L2025:1628	A1203	Härd	Sotig silt med kolstänk och flera ca 0,2 m stora skörbrända stenar	1,38	0,5		Anläggningen går in i schaktvägg mot söder
L2025:1628	A1212	Härd	Sotig silt med kolstänk och enstaka skörbrända stenar	0,7	0,58		Anläggningen går in i schaktvägg mot söder och väster
L2025:1628	A1242	Härd	Sotig silt med kolstänk	0,56	0,5	Oval	Ser tunn ut. Troligtvis en hårdbotten
L2025:1629	A1522	Kolbotten	Skuren av vägbank i Ö	10	10	Rund	

GÖTA
ARKEOLOGI